

ЗАРОБІТНА ПЛАТА, ЇЇ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІН В УКРАЇНІ

WAGES, ITS STATE AND PROSPECTS FOR CHANGE IN UKRAINE

Статтю присвячено дослідженню основних проблем у сфері оплати праці в Україні та пошуку найбільш оптимальних шляхів мінімізації цих проблем. Здійснено характеристику динаміки чисельності зайнятих, продуктивності праці, оплати праці в Україні та Білорусі. Встановлено, що основною проблемою незадовільного стану з оплатою праці в Україні є катастрофічний рівень тіньової економіки в державі, зокрема в банківському секторі. Проблема катастрофічних обсягів тіньової економіки в Україні є результатом незадовільної реалізації керівництвом держави антикорупційної політики. Розкриття фінансових ресурсів банків та втрата бюджетом значних обсягів податкової бази через офшоризацію крупних компаній є прямим наслідком корумпованості керівництва правоохоронних органів, Національного банку України, державної фіскальної служби. Запропоновано шляхи радикальної мінімізації деструктивних чинників впливу й досягнення на цій основі значного підвищення рівня реальної оплати праці в Україні.

Ключові слова: оплата праці, продуктивність праці, ВВП, зайнятість, банківська система, державний бюджет, корупція, тіньова економіка, антикорупційні суди, принципи BEPS.

Статья посвящена изучению основных проблем в сфере оплаты труда в Украине и поиску наиболее оптимальных путей их минимизации. Дана характеристика динамики численности занятых, производительности труда, оплаты труда в Украине и Беларуси. Установлено, что основной проблемой неудовлетворительного состояния оплаты труда в Украине является катастрофический уровень теневой экономики в государстве, в частности в банковском секторе. Проблема катастрофических объемов теневой экономики в Украине является следствием неудовлетворительной ре-

ализации руководством государства антикоррупционной политики. Хищение финансовых ресурсов банков и потеря бюджетом значительных объемов налоговой базы из-за офшоризации крупных компаний является прямым следствием коррумпированности руководства правоохранительных органов, Национального банка Украины, государственной фискальной службы. Предложены пути радикальной минимизации деструктивных факторов влияния и достижения на этой основе значительного повышения уровня реальной оплаты труда в Украине.

Ключевые слова: оплата труда, продуктивность труда, ВВП, занятость, банковская система, государственный бюджет, коррупция, теневая экономика, антикоррупционные суды, принципы BEPS.

The article is devoted to the study of the main problems in the field of remuneration in Ukraine and the most optimal ways of minimizing these problems were searched. The dynamics of the employed, productivity and wages in Ukraine and Belarus were characterized also. It was established that the main problem of insufficient state of remuneration in Ukraine is the catastrophic shadow economy level, particularly in banking sector. The problem of the catastrophic shadow economy size in Ukraine is the result of the unsatisfactory implementation of the anti-corruption policy by the state's leadership. Theft of financial banking resources and significant budget losses due to the large companies offshore is a direct consequence of corruption of the law enforcement agencies, National Bank of Ukraine, and the State Fiscal Service. The ways of radical minimization of destructive factors influence and achievement on this basis, a significant increase of the level of real wages in Ukraine are proposed. **Key words:** labor remuneration, labor productivity, GDP, employment, banking system, state budget, corruption, shadow economy, anti-corruption courts, principles of BEPS.

УДК 338.24:339.74 (477)

Иличок Б.І.

к.е.н., доцент кафедри теоретичної та практичної економіки
Національний університет
«Львівська політехніка»

Висоцький А.Л.

к.е.н., асистент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет
«Львівська політехніка»

Малиновський Ю.В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національний університет
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми. Протягом останніх 25 років визначальними рисами розвитку національного господарства України є:

- спад та руйнування промислового комплексу держави, зокрема машинобудівного;
- зменшення обсягів ринку праці;
- зниження керівництвом держави соціальних стандартів.

Ці проблеми актуалізують вимогу до керівництва держави щодо забезпечення базових параметрів соціальної безпеки України, зокрема у сфері оплати праці. Відповідно, вкрай важливими є питання виокремлення основних проблем у реалізації політики оплати праці в Україні та пошук шляхів мінімізації цих чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у наукове розроблення загальних проблем зайнятості населення і ринку праці зробили такі вчені, як С. Бандур, І. Бондар, О. Грішнова, Ю. Краснов, Е. Лібанова, В. Онікієнко, Л. Семів,

А. Чухно та ін. Але тема зайнятості, оплати праці на сьогодні є дуже актуальною та має практичне значення для України.

Постановка завдання. Мета статті – здійснити аналіз основних негативних чинників впливу на сферу зайнятості в Україні, дати характеристику їх причин і запропонувати шляхи їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заробітна плата – одна з найскладніших економічних категорій і одне з найважливіших соціально-економічних явищ. Заробітна плата, з одного боку, є основним (і часто єдиним) джерелом доходів найманих працівників, основою матеріального добробуту членів їхніх родин. З іншого боку, заробітна плата для роботодавців є суттєвою часткою витрат виробництва і впливовим засобом мотивації працівників щодо досягнення цілей підприємства.

Питання організації заробітної плати та формування її рівня разом із питаннями забезпечення

зайнятості становлять основу соціально-трудова відносин у суспільстві, бо охоплюють базові інтереси всіх учасників трудового процесу.

В умовах ринкової економіки заробітна плата – це елемент ринку праці, що формується в результаті взаємодії попиту на працю та її пропозиції й відображає ринкову вартість використання найманої праці.

Розрізняють два види заробітної плати: номінальну та реальну. **Номінальна заробітна плата** – це визначена, зафіксована в розрахунковій відомості або в інших документах величина обсягу заробітної плати в грошовому виразі, що характеризує рівень оплати праці.

Реальна заробітна плата – це сукупність матеріальних і духовних благ, споживчих товарів та послуг, які можна придбати на номінальну зарплату. Вона залежить від обсягу номінальної заробітної плати та зумовлюється динамікою рівня цін на споживчі товари і послуги.

Дієвість оплати праці визначається тим, наскільки повно вона виконує свої основні функції: відтворювальну, стимулюючу, регулюючу, соціальну, формування платоспроможного попиту населення.

Відтворювальна функція заробітної плати передбачає встановлення норм оплати праці на такому рівні, який забезпечує нормальне відтворення робочої сили відповідної кваліфікації та водночас дає змогу застосовувати обґрунтовані норми праці, що гарантують власнику засобів виробництва отримання необхідного результату господарської діяльності.

Функція стимулювання зводиться до того, що наявний рівень оплати праці має спонукати кожного працівника до найефективніших дій на своєму робочому місці.

Регулююча функція оплати праці реалізує загальноживаний принцип диференціації рівня заробітку за фахом і кваліфікацією відповідної категорії персоналу, важливістю та складністю трудових завдань. Ця функція також полягає в оптимізації розміщення робочої сили за регіонами, галузями національного господарства, підприємствами з урахуванням ринкової кон'юнктури.

Соціальна функція заробітної плати полягає у забезпеченні однакової оплати за однакову роботу. Вона має поєднувати державне й договірне її регулювання, а також реалізовувати принцип соціальної справедливості щодо одержання власного доходу.

Функція формування платоспроможного попиту населення. Її призначення – узгодження платоспроможного попиту, під яким розуміємо форму виявлення потреб, забезпечених грошовими коштами покупців, з одного боку, і виробництва споживчих товарів – з іншого. Оскільки платоспроможний попит формується під дією двох

основних чинників – потреб та доходів населення, то за допомогою заробітної плати в ринкових умовах встановлюються пропорції між товарною пропозицією та попитом.

Повна та ефективна реалізація цих головних функцій оплати праці можлива за умови формування й послідовного здійснення науково обґрунтованої політики як на макрорівні (держава, галузь, регіон), так і на мікрорівні (підприємство, організація, їхні підрозділи).

Політика оплати праці підприємств, організацій та інших первинних суб'єктів господарювання формується й реалізується в межах чинного законодавства, передусім Закону України «Про оплату праці». Вона має враховувати стратегічні та тактичні цілі діяльності конкретних суб'єктів господарювання, їх галузеву специфіку, абсолютні розміри, географічне розміщення, ступінь міжнародної інтеграції, рівень соціального розвитку трудового колективу тощо.

Важливими складниками організації заробітної плати є її форми і системи, які забезпечують зв'язок між оплатою праці та її результатами (індивідуальними чи колективними).

Найчастіше застосовують дві основні форми заробітної плати: відрядну й почасову. Кожна з них відповідає певній мірі кількості праці: перша – кількості виробленої продукції, друга – кількості відпрацьованого часу.

В основі побудови системи оплати праці мають бути конкретні показники роботи, які піддаються точному обліку і повною мірою відображають працю даної групи працівників або окремого працівника. Система оплати праці ґрунтується на одному-двох вирішальних для даної групи працівників або окремого працівника показниках і має бути простою та зрозумілою кожному. Основним показником для визначення величини оплати праці є її продуктивність.

Продуктивність праці – це показник трудової діяльності працівників, який характеризує кількість продукції, виробленої за одиницю часу, або витрати часу на виробництво одиниці продукції.

Продуктивність праці можна обчислювати як на рівні підприємства, регіону, галузі, так і на рівні національного господарства у цілому. велике значення має не лише номінальний розмір продуктивності праці, а й її динаміка.

У табл. 1 наведено динаміку продуктивності праці в Україні протягом 1990–2017 рр. Зокрема, у 2017 р. досліджуваний показник становив лише 95,9% до рівня 1990 р., що свідчить про погіршення використання найважливішого економічного ресурсу, яким є людська праця.

Для об'єктивності оцінки вищенаведеної інформації проведемо аналіз динаміки продуктивності праці в Білорусі, яка в 1990 р. була в аналогічних економічних умовах. Згідно з інформацією, відображеною у табл. 2, продуктивність праці в Біло-

Динаміка продуктивності праці в Україні протягом 1990–2017 рр.

№ з/п	Показники	Значення показників							
		1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017
1	Реальний ВВП, % до рівня 1990 р.	100	47,8	43,2	62,7	65,8	58,6	59,7	61,2
2	Чисельність зайнятих, млн. осіб	25,4	23,7	20,2	20,7	20,3	16,5	16,3	16,2
3	Чисельність зайнятих, % до 1990 р.	100	93,3	79,5	81,5	79,9	65,0	64,2	63,8
4	Продуктивність праці, % до 1990 р.	100	51,2	54,3	76,3	82,4	90,2	93,0	95,9

Джерело: складено на основі [1, с. 27]

Динаміка продуктивності праці в Білорусі протягом 1990–2017 рр.

№ з/п	Показники	Значення показників							
		1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017
1	Реальний ВВП, % до рівня 1990 р.	100	63,0	84	121	167	191,3	186,3	190,8
2	Чисельність зайнятих, млн. осіб	5,2	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4
3	Чисельність зайнятих, % до 1990 р.	100	84,6	84,6	84,6	84,6	84,6	84,6	84,6
4	Продуктивність праці, % до 1990 р.	100	74,5	99,3	143,0	197,4	224,6	220,2	225,5

Джерело: складено на основі [1, с. 525]; Национальный статистический комитет Республики Беларусь. URL: <https://seosait.com/gdp-belarus-2017/http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/statistika-gosudarstvennykh-organov-respubliki-belarus/>

Співвідношення продуктивності праці в Білорусі до аналогічного показника України протягом 1995–2017 рр.

№ з/п	Показники	Значення показників							
		1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017	
1	Продуктивність праці в Україні, % до рівня 1990 р.	51,2	54,3	76,3	82,4	90,2	93,0	95,3	
2	Продуктивність праці в Білорусі, % до рівня 1990 р.	74,5	99,3	143,0	197,4	224,6	220,2	225,5	
3	Співвідношення продуктивності праці в Білорусі до аналогічного показника України, разів	1,5	1,8	1,9	2,4	2,5	2,4	2,4	

Джерело: складено на основі власних розрахунків із табл. 1–2

Співвідношення середньомісячної зарплати в Білорусі до аналогічного показника України протягом 2000–2017 рр.

№ з/п	Показники	Значення показників							
		2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017
1	Середньомісячна зарплата в Україні, дол. США	42,3	157,3	282,2	408,5	292,7	192,0	202,9	267,1
2	Середньомісячна зарплата в Білорусі, дол. США	67,2	215,3	408,7	570,0	592,0	421,6	364,0	417,0
3	Співвідношення середньомісячної зарплати в Білорусі до аналогічного показника України, разів	1,6	1,4	1,4	1,4	2,0	2,2	1,8	1,6

Джерело: складено на основі [1, с. 591]

русі в 2017 р. порівняно з 1990 р. збільшилася у 2,25 рази.

Згідно з інформацією, поданою в табл. 3, в Україні стан із продуктивністю праці у 2017 р. в середньому в 2,4 рази гірший, аніж у Білорусі, що є вагомим негативним показником.

Низька продуктивність праці, своєю чергою, призводить до вироблення працівником меншого

обсягу доданої вартості, з якої й здійснюється оплата праці.

Згідно з інформацією з табл. 4, у 2017 р. середньомісячна зарплата в Україні була у 1,6 рази нижчою, ніж у Білорусі.

Значні відмінності офіційної продуктивності праці та оплати праці в Україні від Білорусі є наслідком значних базових відмінностей, які

відрізняють економічну ситуацію в Білорусі від ситуації в Україні. Основною такою відмінністю є катастрофічні обсяги тіньової економіки в Україні, які спотворюють реальні процеси в національному господарстві та їх відображення у статистичних даних.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Міністерством економічного розвитку та торгівлі (далі – МЕРТ), оптимальним рівнем тінзації економіки держави є рівень від 0% до 13%, задовільним – від 13% до 18%, незадовільним – від 18% до 22%, небезпечним – від 22% до 25%, критичним – від 25% до 30%. Понад 30% – це абсолютно небезпечний стан, за якого рівень економічної безпеки дорівнює нулю [2].

Згідно з інформацією, наведеною у табл. 5, рівень тінзації економіки України протягом 2010–2017 рр. значно перевищує критичний рівень, що свідчить про нехтування керівництвом держави елементарними вимогами економічної безпеки країни, які законодавчо закріплені в законах та інших нормативно-правових документах.

Варто зазначити, що офіційні дані МЕРТ стосовно рівня тінзації економіки України є нижчими від даних міжнародних експертів. Згідно з дослідженнями Міжнародної асоціації дипломованих сертифікованих бухгалтерів (АССА), обсяг тіньової економіки в Україні в 2017 р. становив 46% від обсягу ВВП держави. Україна серед 28 досліджуваних країн зайняла третє місце за рівнем тіньової економіки, поступившись лише Азербайджану (67%) та Нігерії (48%) [3].

Особливо слід наголосити, що **нині існуючий понад критичний рівень тінзації економіки України не можна виправдати ні московською агресією, ні зловживаннями попереднього керівництва держави.**

Абсолютно небезпечний рівень економічної безпеки у сфері тінзації економіки України не лише спотворює, але й деформує дію функцій заробітної плати. Практично знівельована дія відтворювальної функції, наслідком чого впродовж 1992–2018 рр. є поглиблення демографічної кризи та скорочення на 30% чисельності українців в Україні [1, с. 29].

Ігнорування існуючою в Україні системою оплати праці функції формування платоспроможного попиту населення напряду призводить до зменшення попиту споживачів усередині України та стимулює спад виробництва, зменшення попиту на працю, зростання безробіття та обсягів міграції працездатного населення за кордон на заробітки.

Згідно з інформацією, відображеною у табл. 1, впродовж 1990–2017 рр. в Україні відбулося значне скорочення чисельності зайнятого населення. Зокрема, з 25,4 млн. осіб у 1990 р. досліджуваний показник зменшився до 16,2 млн. осіб у 2017 р., тобто на 36,2%.

Нині найбільша чисельність працюючих сконцентрована у сільському господарстві (2,9 млн. осіб, або 17,6% всіх зайнятих у 2017 р.), що на 0,5 млн. осіб перевищує чисельність зайнятих у промисловості (2,4 млн. осіб) [4].

Така структура зайнятості не відповідає інноваційним стратегіям розвитку, зорієнтованим на випереджальний розвиток наукоємних сфер промислового виробництва, спроможних забезпечити оновлення техніко-технологічної бази, зокрема сільськогосподарського виробництва.

Наведена динаміка чисельності зайнятого населення є наслідком значного скорочення обсягів попиту на працю в національному господарстві України з боку роботодавців, що спричинило вищезазначене зменшення обсягів зайнятості населення в досліджуваному періоді на 9,2 млн. осіб та змусило мільйони українців шукати роботу поза межами держави.

Поряд із проблемами уникнення від оподаткування на сотні мільярдів гривень із боку олігархічних корпорацій економіці України притаманні надто мізерні показники економічного зростання. У цьому питанні в контексті характеристики рівня забезпечення економічної безпеки держави використовують такий індикатор, як «різниця темпів зростання ВВП України стосовно темпів зростання економік, що розвиваються».

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Міністерством економічного розвитку та торгівлі, оптимальною різницею темпів зростання ВВП України стосовно темпів зрос-

Таблиця 5

Рівень тінзації економіки України протягом 2010–2017 рр.

№ з/п	Показники	Значення показників							
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	Рівень тінзації економіки України, %	45	41	37	36	40	40	35	32
2	Критичне значення індикатора, %	30	30	30	30	30	30	30	30
3	Перевищення критичного значення індикатора, разів	1,5	1,4	1,2	1,2	1,3	1,3	1,2	1,1

Джерело: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні. 1 квартал 2018 року. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkononiki>

тання країн Європи, що розвиваються, є 2%, задовільним – від 2% до 1%, незадовільним – від 1% до мінус 1%, небезпечним – від мінус 1% до мінус 1,5%, критичним – від мінус 1,5% до мінус 2%. Понад мінус 2% – це абсолютно небезпечний стан, за якого рівень економічної безпеки дорівнює нулю [2].

На основі інформації, поданої у табл. 6, можна стверджувати, що впродовж 2010–2017 рр. найкраще значення досліджуваного показника (різниці темпів зростання) було в 2011 р., коли показник мав значення мінус 0,8 в. п. Це відповідає незадовільному рівню щодо вимог до забезпечення макроекономічної безпеки держави. Тобто значення індикатора знаходилося у діапазоні від мінус 1,0% до плюс 1,0%.

У 2010, 2012–2015 та 2017 рр. значення цього індикатора знаходилося в абсолютно небезпечній для макроекономічної безпеки зоні. Тобто перевищувало нижню абсолютно небезпечну межу в мінус 2%.

У 2016 р. досліджуваний індикатор становив мінус 1,9%, тобто знаходився на критичному рівні для макроекономічної безпеки України.

Вищенаведена динаміка індикатора макроекономічної безпеки «різниця темпів зростання ВВП України стосовно темпів зростання економік, що розвиваються» свідчить про постійне існування протягом 2010–2017 рр. значних загроз у даній сфері для економічної безпеки держави. Україна протягом цих років стабільно була аутсайдером на світових перегонах за створення більш сприятливих умов для саморозвитку та підвищення добробуту громадян держави.

Із зазначених вище 1 трлн. 95,3 млрд. грн. тіншового обороту в 2017 р. лівова частка припадала на уникання крупними олігархічними корпораціями сплати податків до державного бюджету України внаслідок застосування офшорних схем.

Згідно з дослідженнями Інституту економіки та прогнозування НАН України, протягом 1991–2016 рр. з України в офшори вивели капіталу на суму 148 млрд. доларів США [5]. Тобто в

середньому щороку з України виводять близько 6 млрд. дол. США, або 162 млрд. грн. за середнім курсом долара США стосовно гривни в 2016 р. [1, с. 231]. Враховуючи, що в 2016 р. ВВП України становив 2 383,2 млрд. грн. [1, с. 205], то щороку Україна втрачає 7% потенційного ВВП через витік тіншових капіталів із подальшим штучним зменшенням обсягу сукупного попиту.

Олігархи через офшорні махінації накопичують величезні кошти. Ці ресурси дають їм змогу в процесі виборів до Верховної Ради України проводити понад 50% особисто відданих олігархам парламентаріїв та контролювати діяльність основної маси державних службовців найвищого рангу. Саме вищенаведеними обставинами можна пояснити те, що жодна з найвищих посадових осіб в Україні впродовж 2010–2018 рр. не зробила вагомих дій щодо обмеження катастрофічно надмірного рівня тінізації економіки держави.

Зловживання під час витрачання бюджетних коштів призводять до неефективного їх використання, зростання витрат бюджету і, як наслідок, до деформації механізмів конкуренції в економіці та погіршення інвестиційного клімату в Україні. Саме тому державні закупівлі були та залишаються однією зі сфер господарської діяльності, яка характеризується високими корупційними ризиками.

Серед трьох гілок влади в державі першочерговий та основний наголос має бути зроблений на судову гілку. Сьогодні саме ця гілка влади штовхає країну у прірву через протиправні та відверто аморальні судові рішення, які узаконюють рейдерство, мінімізують відповідальність за кримінальні злочини тощо.

Реальні реформи в Україні слід починати з припинення цілковитої безкарності держпосадовців шляхом створення антикорупційних судів.

Зменшення корупції серед чиновництва сприятиме зниженню рівня тінізації економіки України, що повинно відбуватися на основі системних поетапних змін у діяльності контролюючих органів.

У 2016 р. для державних закупівель упроваджено систему Prozorro. Економія бюджетних

Таблиця 6

Динаміка різниці темпів зростання ВВП України стосовно темпів зростання економік, що розвиваються, протягом 2010–2016 рр.

№ з/п	Показники	Значення показників							
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	Темпи зростання ВВП України, % до попереднього року	104,1	105,4	100,2	100,0	93,4	90,2	102,4	102,5
2	Темпи зростання країн, що розвиваються, % до попереднього року	107,4	106,2	105,1	104,7	104,5	104,0	104,3	106,5
3	Різниця темпів зростання ВВП України стосовно темпів зростання країн Європи, що розвиваються, %-х пунктів	-3,3	-0,8	-4,9	-4,7	-11,1	-13,8	-1,9	-4,0

Джерело: складено на основі [1, с. 27]; Перспективи розвитку світової економіки. Подолання високих рівнів боргу та повільного зростання. World economic Outlook, October 2017. URL: <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29>).

коштів завдяки використанню системи електронних державних закупівель Prozorro, що поширилися на всіх держзамовників із 1 серпня 2016 р., станом на 25 вересня 2017 р. становила 31,39 млрд. грн. [6].

Водночас режим безкарності та кругової поруки, що панують у владних кабінетах України, стимулював корупціонерів до адекватних заходів щодо ухилення від використання системи електронних державних закупівель Prozorro. Аналіз стану публічних (державних) закупівель засвідчив, що в 2017 р. система державних закупівель була непродуктивною та не досягла результативності. Такий висновок зроблено з огляду на те, що майже 74% усіх замовників, на яких поширювалася дія Закону України «Про публічні закупівлі», не застосовували процедури публічних закупівель [7].

Прогнозовані позитивні зміни повинні передусім позначитися на стані банківської системи України. Щороку експертами Світового економічного форуму визначаються та оприлюднюються показники індексу глобальної конкурентоспроможності держав світу. Україна у цьому переліку знаходиться у восьмому десятку країн.

Серед складників вищенаведеного індексу в Україні одні з найгірших позицій багато років поспіль займає банківський сектор. Причиною цього є вкрай низька платоспроможність вітчизняних банків. Зокрема, у 2017–2018 рр. у цьому рейтингу за критерієм «платоспроможність банків» серед 137 країн світу Україна посіла 135-е місце [8]. Зважаючи на важливість банківського сектору в діяльності сучасної держави, ця інформація є шокуючою.

Наскільки об'єктивною є така оцінка експертів Світового економічного форуму та які можливі шляхи усунення цієї, по суті, доленосної для України проблеми? Згідно з офіційною інформацією НБУ, станом на 1 жовтня 2018 р. в Україні банками видано кредитів на суму 1 трлн. 220 млрд. грн. Із цієї суми кредити на 663 млрд. грн. НБУ відносять до дефолтових. А це 54,3% від суми виданих кредитів [9].

Згідно з вимогами економічної безпеки банків, затвердженими Міністерством економічного розвитку та торгівлі, критичним для банківської системи є стан, за якого 7% кредитів є дефолтовими [2]. Тобто банківська система України станом на жовтень 2018 р. за критерієм її платоспроможності знаходиться у стані, який у 7,8 рази перевищує офіційно встановлений критичний рівень.

Основною причиною такої ситуації є діяльність організованих злочинних угруповань, які з 1991 р. безкарно грабують банківський сектор України. Цей грабунок відбувається шляхом отримання шахраями значних за обсягами кредитів під неадекватно низькі застави з подальшим офіційним банкрутством даних боржників.

Для підтвердження цього достатньо скористатися офіційною інформацією Фонду гарантування вкладів, який реалізує заставне майно боржників збанкрутілих банків. Як правило, вартість заставного майна здебільшого не перевищує 15% від тіла кредиту, отриманого шахраями-боржниками.

Така інформація доводить, що керівництво банків давало згоду на отримання кредитів під застави, які реально могли бути в десять разів меншими від вимог офіційно діючих нормативів. Це вкотре підтверджує наявність у банківському секторі України саме організованих злочинних угруповань, які систематично розграбовують ресурси банківської системи держави.

Розкрадені банки, як правило, за чергової світової економічної кризи масово банкрутують. Держава через Фонд гарантування вкладів зобов'язана повернути вкладникам розкрадених банків гарантовану суму відшкодування. Для цього з державного бюджету, тобто за рахунок пересічних українців, виділяються відповідні кошти, бо офіційних ресурсів Фонду гарантування вкладів для цього відшкодування недостатньо.

Нині одна з найгірших ситуацій серед вітчизняних банків є в «Ощадбанку», де рівень дефолтових кредитів сягає 70%, а загальний обсяг дефолтових кредитів становить понад 3,5 млрд. дол. США [12].

Наведення законного порядку лише в «Ощадбанку» дало б змогу державі у жовтні 2018 р. не просити у МВФ 3,4 млрд. дол. США та не підвищувати на вимогу того ж МВФ ціни на газ для населення.

Загальна сума дефолтових кредитів банків України станом на 1 жовтня 2018 р. становить понад 23 млрд. дол. США [9].

З 1991 р. з банківської системи України шахраями вкрадено понад 56 млрд. дол. США. Основна частина цих украдених коштів була конвертована в долари США чи євро та виведена на закордонні рахунки. Це певним чином пояснює, куди з України діваються багатомільярдні кошти, зароблені гіркою працею українськими заробітчанами.

Паралельно з наведенням елементарного порядку в банківському секторі значна увага влади має бути приділена тіньовому сектору виробництва. Підприємств – лідерів тіньового сектору в Україні є лише кілька сотень і навести з ними порядок технічно не становить жодної проблеми. Існуюча ситуація, коли основна маса корпоративного сектору працює з рентабельністю операційної діяльності від 2% до 4%, є цинічно нахабною.

Що ж таке 2% рентабельності операційної діяльності? Така ситуація свідчить, що, інвестувавши у своє виробництво, наприклад, 1 тис. грн., підприємець заробить за рік лише 20 грн., тобто 2% прибутку, сплативши з якого податок на прибуток у розмірі 18%, йому залишиться чистий прибуток у 16,4 грн.

Але ж це абсурд, оскільки, поклавши ці ж 1 тис. грн. у банк за 16% річних і ні про що не турбуючись, той же підприємець отримав би у дев'ять разів більше за 16,4 грн., тобто 160 грн. за депозитом. Такі абсурди є домінуючими в усіх видах економічної діяльності в державі внаслідок тотальної корупції, зокрема фіскальної служби. Наслідком такої корупції є те, що 95% реально створеного в Україні прибутку корпорацій виводиться в офшори й узагалі не оподатковується.

Саме внаслідок виведення через офшори за межі України основної маси прибутків підприємства офіційно є інвестиційно неплатоспроможними й гостро потребують зовнішніх інвестицій. І такі інвестиції поступають від афільованих структур, зокрема із зареєстрованих на Кіпрі чи в інших офшорах.

У вирішенні цієї проблеми спроможний суттєво допомогти механізм «Великої двадцятки» й Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо протидії розмиванню бази оподаткування та переміщенню точки прибутку в низькоподаткові юрисдикції (BEPS).

Слід наголосити, що впровадження стандартів протидії BEPS із 1 січня 2017 р. було безпосередньо передбачено положеннями про дотримання вимог належного управління у сфері оподаткування відповідно до ст. 350 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. До цієї системи уже приєдналося 89 країн цивілізованого світу.

Наслідки пропонованих заходів довго не змусять себе чекати. Наприклад, під керівництвом Л. Ерхарда Німеччина з повністю зруйнованої та паралізованої у 1947 р. економіки, у 1949 р. сягнула довоєнного (1939 р.) рівня виробництва.

Для здійснення зазначених заходів в Україні достатньо як людських, так і фінансових ресурсів. Із початком роботи антикорупційних судів та за впровадження стандартів BEPS уже в перший рік реальних реформ відбудеться зменшення тіншового сектору в економіці України, а держбюджет додатково отримає надходження в обсязі, еквівалентному до 15 млрд. дол. США, що доведуть вищенаведені розрахунки. За рахунок цих коштів цілком реально в два рази протягом року підвищити рівень прожиткового мінімуму та зарплату працівникам бюджетної сфери, де загалом зайнято близько 3,5 млн. українців. Якщо ці працівники отримують зарплату в місяць вдвічі вищу, тобто в середньому на 7 тис. грн. більше, то вони ці кошти в сумі 24,5 млрд. грн. на місяць, або 294 млрд. грн. на рік, потратять на харчування, комунальні послуги, але аж ніяк не на «Порше Кайєн» чи інші витребеньки, як це нині чинять кілька тисяч найбільш корумпованих чиновників та олігархів-офшорників.

Автоматично зростуть відрахування в Пенсійний фонд та податку з доходів фізичних осіб.

Це значно збільшить дохідну частину держбюджету України, Пенсійного фонду тощо. Зокрема, за збільшення обсягів виплати зарплати на 294 млрд. грн. на рік Пенсійний фонд додатково отримає 65,0 млрд. грн. надходжень. За таких обставин суттєво зменшуватиметься проблема інфляційного покриття дефіциту Пенсійного фонду, що сьогодні є дуже важливим.

Перерозподіл коштів із тіншового сектору на користь держави та пересічних громадян шляхом реального підвищення соціальних стандартів автоматично:

1. зменшить обсяг попиту кримінального чиновництва та олігархів на імпорتنі товари розкошу та послуги, чим покращуватиметься сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу України, стабілізуватиметься обмінний курс гривни й обмежуватиметься інфляція;

2. створюватиметься ефективний попит, зокрема на вітчизняні товари переробної промисловості, чим стимулюватиметься економічне зростання національного виробника, збільшення реальної оплати праці та зростання обсягів зайнятості.

Висновки з проведеного дослідження. У цілому реалізація пропонованих заходів створить передумови для збільшення заробітної плати працівникам бюджетної сфери більше ніж удвічі до її рівня 2017 р. та зростання ВВП щонайменше по 15–20% кілька років поспіль, чим оздоровить національний господарський механізм, створить подальші перспективи до зростання добробуту пересічних громадян держави, змінить напрями сукупного попиту в суспільстві та на якісно новий рівень поставить стан оплати праці в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Статистичний щорічник України за 2017 рік. Державна служба статистики України. Київ: 2018. 540 с.
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 № 1277. URL: http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Metodichni_Rekomendatsii.
3. Следзь С. Україна третя серед країн з найбільшою тіншовою економікою. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/doslidzhennya-ukrajina-tretya-u-sviti-za-objemom-tinovoji-ekonomiki-447644.html>.
4. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012–2017 роках / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Шовкун І. З 1991 року з України в офшори вивели капіталу на суму \$ 148 млрд. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/04/2/623352/>.
6. Prozorro похвалилось зекономленим бюджету 31 мільярдом гривень. Уніан. URL: <https://economics.unian.ua/finance/2153924-prozorro-pohvalilos-zeconomlenim-byudjetu-31-milyardom-griven.html>.

7. Іванова І.М. Про розгляд Звіту про результати аналізу стану публічних (державних) закупівель у 2017 році. Рахункова палата України. Рішення від 31 травня 2018 року № 13-1. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16757178/Zvit_13-1_2018.pdf?subportal=main.

8. Рейтинг конкурентоспроможності економік країн світу 2017/2018. Uteka. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-rejting-konkurentosposobnosti-ekonomik-stran-mira-20172018>.

9. Національний банк України. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів у цілому по системі. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2018) Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2017 rik. [Statistical Yearbook of Ukraine for 2017. State Statistics Service of Ukraine]. – Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo. (in Ukrainian).

2. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. (2013) Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. [Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine. Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine] 29.10.2013. № 1277. – [Electronic resource]. Available at: http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Metodichni_Rekomendatsii. (in Ukrainian).

3. Sergiy Sledz. (2017) Ukrayina tretya sered krayin z naybilshoyu tinovoyu ekonomikoyu. [Ukraine is the third among the countries with the largest shadow economy] – [Electronic resource]. Available at: <https://glavcom.ua/economics/finances/doslidzhennya-ukrajina-tretya-u-sviti-za-objemom-tinovoji-ekonomiki-447644.html>. (accessed 29 October 2017).

4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2018) Zaynyate naselennya za vydamy ekonomichnoyi diyalnosti u 2012-2017 rokakh. [The employed population by

types of economic activity in 2012-2017. State Statistics Service of Ukraine] – [Electronic resource]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (in Ukrainian).

5. Inna Shovkun. (2017) Z 1991 roku z Ukrayiny v ofshory vyvely kapitalu na sumu \$ 148 mlrd – ekonomist. [Since 1991, Ukraine has withdrawn \$ 148 billion in capital from the offshore, an economist]. // Ekonomichna Pravda. – [Electronic resource]. Available at: www.dt.ua/ECONOMICS/z-1991-roku-z-ukrayini-v-ofshori-viveli-kapital-na-sumu-148-mlrd-ekonomist-238166.html. (accessed 2 April 2017).

6. Unian. (2017) Prozorro pokhvalylos zekonomlenym byudzhetu 31 milyardom hryven. [Prozorro boasted a saved budget of 31 billion hryvnia]. – [Electronic resource]. Available at: <https://economics.unian.ua/finance/2153924-prozorro-pohvalilos-zekonomlenim-byudjetu-31-milyardom-griven.html>. (accessed 26 September 2017).

7. Іванова І.М. (2018) Про розгляд Звіту про результати аналізу стану публічних (державних) закупівель у 2017 році. Рахункова палата України. Рішення від 31 травня 2018 року № 13-1 [On consideration of the Report on the results of the analysis of the state of public (state) procurement in 2017. Accounting Chamber of Ukraine. Decision of May 31, 2018 № 13-1]. – [Electronic resource]. Available at: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16757178/Zvit_13-1_2018.pdf?subportal=main. (in Ukrainian).

8. Uteka. (2018) Reytynh konkurentospromozhnosti ekonomik krayin svitu – 2017/2018. [The competitiveness of the world's economies – 2017/2018]. // Uteka – [Electronic resource]. Available at: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-rejting-konkurentosposobnosti-ekonomik-stran-mira-20172018>.

9. Natsionalnyy bank Ukrayiny. (2018) Obsyahy aktyvnykh operatsiy ta chastka nepratsyuyuchykh aktyviv v tsilomu po systemi. [National Bank of Ukraine. Volumes of active operations and the share of non-working assets in the whole system]. – [Electronic resource]. Available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.

Ilychok B.I.

PHD in Economics,
Associate Professor at Department of Theoretical
and Applied Economics
Lviv Polytechnic National University

Vysotskyi A.L.

PHD in Economics,
Associate at Department of Business Economics
and Investment
Lviv Polytechnic National University

Malynovskyi U. V.

PHD in Economics,
Associate Professor at Department of Management
and International Business
Lviv Polytechnic National University

WAGES, ITS STATE AND PROSPECTS FOR CHANGE IN UKRAINE

The article is devoted to the study of the main problems in the field of remuneration in Ukraine and the most optimal ways of minimizing these problems were searched. The dynamics of the employed, productivity and wages in Ukraine and Belarus were characterized also.

It was established that the main problem of insufficient state of remuneration in Ukraine is the catastrophic shadow economy level, particularly in banking sector. Due to October 2018, 23 billion US dollars it's more than 54% of the total loans issued by Ukrainian banks are defaulted. The worst situation is with the state-owned banks the default level of which is 70%. This indicator is exactly ten times higher in compare with maximum default loans allowable rate defined by the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine in relation to banking safety.

The next significant negative impact on remuneration in Ukraine is the changed tax indexes into low tax jurisdictions by large taxpayers. According to the Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences in Ukraine, \$ 6.5 billion funds are leaking out every year from the state avoiding taxation.

The problem of the catastrophic shadow economy size in Ukraine is the result of the unsatisfactory implementation of the anti-corruption policy by the state's leadership. Theft of financial banking resources and significant budget losses due to the large companies offshore is a direct consequence of corruption of the law enforcement agencies, National Bank of Ukraine, and the State Fiscal Service.

Under such circumstances, the only way to increase the level of high official's responsibility for their illegal actions is the introduction of anti-corruption courts.

The offshore problem is able to solve the G20 and the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) with their view of counteracting of the tax base restricting and also shifting the profit point into low tax jurisdictions (BEPS).

The proposed measures implementation will create the prerequisites for a significant increase in budget revenues, 50-70% growth of the real wages for budget sphere employees and 10-12% – GDP for several years.

This is the way of national economic renovation in general; further creation of the welfare prospects for ordinary state citizens; changing in the aggregate demand direction of in the society and the state remuneration in Ukraine will be changed to a qualitatively new level.